

## Kratek oris dela učiteljske organizacije za obmejne in narodno mešane kraje

Za prvo svojo dolžnost sta vselej smatrala slovensko učiteljstvo in njegova organizacija služiti interesom svojega naroda. Zato je bila vsa težišča dela osredotočena vedno tja, kjer so bile potrebe največje. Prav zaradi tega se tudi skozi vseh zadnjih dvajset let v svobodni narodni državi Jugoslaviji vije kot rdeča nit posebna skrb učiteljske organizacije za narodno ogrožene kraje, to predvsem za predele slovenske zemlje ob naši državni meji. Organizacija je dajala iniciative in navodila za gospodarsko, kulturno in narodno obrambno delo učiteljstva v teh krajih in si prizadevala, spraviti to delo v določen sistem, da bi tako rodilo čim večje uspehe! V prvi vrsti pa je posvečala svojo skrb obmejnemu šolstvu, ki si ga je prizadevala dvigniti tako v gospodarskem organizatoričnem kakor ideološkem pogledu. To delo in stremljenje je prihajalo do izraza na učiteljskih zborih, na sejah uprave banovinske učiteljske organizacije, na zborih predsednikov sreskih učiteljskih društev in na banovinskih učiteljskih skupščinah. Sprejete sklepe in resolucije je organizacija javno objavljala, jih predlagala odločujočim oblastvom, na poedina vprašanja način in nujnost njihove rešitve opozarjala v posebnih vlogah in predstavkah, skušala je pridobiti oporo za to svoje delo v različnih narodno-obrambnih in kulturnih društvih in ustanovah, kolikor pa je bilo odvisno od nje, je sprejete sklepe v lastnem delokrogu sama izvajala. Nekatere pismenih vlog je odposlala na različna oblastva in razne odločujoče osebe, nešteto osebnih intervencij je izvršila na vseh mogočih mestih in v vseh številnih vprašanjih, ki zadevajo naše obmejne in narodno mešane kraje v narodno-obrambnem, gospodarskem, kulturnem in šolskem pogledu. Obširne knjige bi nastale, če bi skušali to delo kolikor toliko prikazati v podrobnosti.

Ko je bilo treba po prevratu okrepiti delo za dviganje in utrjevanje narodne zavesti ter organizirano nastopiti proti tuji propagandi, ki je skušala povzročiti nemire in nerodnost v severnih predelih, je bila učiteljska organizacija ena prvih, ki je pristopila k ustanavljanju in organiziranju Narodnih odborov ter k temu pozvala svoje članstvo. (Z tretje seje vodstva Zaveze z dne 22. dec. 1918. — »Učit. tovariš« z dne 10. januarja 1919.)

S preobratom smo dobili Slovenci sicer tudi v obmejnih krajih svoje šole, bile pa so prazne, ker je primanjlo učiteljstva. — Kljub vsemu trudu prosvetne uprave ni bilo mogoče zasesti teh mest. Zopet je bila učiteljska organizacija ona, ki je, upoštevajoč, da je treba v obmejnih krajih tujemu kulturnemu vplivu staviti najmočnejši odpor in zaščitni vseh obrambne postojanke, znala pridobiti znatno število učiteljstva, da se je prostovoljno javilo za premostitev na mejo. — (»Učit. tovariš« z dne 10. januarja 1919.)

Koliko važnosti je polagala organizacija na naše narodno ogrožene kraje, kaže objava vodstva slovenske učiteljske organizacije ob priliki ustanovitve posebnega strokovnega tajništva pri njenem vodstvu. »Učiteljski tovariš« z dne 16. julija 1919., ki seznaja v posebnem članku organizirano učiteljstvo o nalogah strokovnega tajnika, piše: »... Odkazane so mu posebne naloge pospeševanja in razširjanja našega obmejnega in zamejnega šolstva.«

Najtežje je bilo v prvi dobi po ustanovitvi lastne države s šolskimi knjigami. Stare knjige je preveval avstrijski duh, novih še ni bilo. Potreba je narekovala, da bi se do dokončne sestave definitivnih učnih knjig za ljudske šole uvedle provizorične knjige. Te potrebe pa ni uvidela tedanja prosvetna uprava. Višji šolski svet je celo sklenil, da se do sestave novih učnih knjig uporabljajo stare, avstrijske. Temu se je učiteljstvo uprlo. — Delegacijski zborovanje Zveze 5. septembra 1919. proti sklepu Višjega šol. sveta je sprejelo sledeče stališče: »Delegacija slovenskega učiteljstva izjavlja, da iz oziroma na narodno vzgojo ne simpatizira s sklepom višjega šolskega sveta, da bi se še nadalje rabile v naših narodnih šolah z avstrijskim duhom prežete šolske knjige ter pozivlja višji šolski svet, naj deluje z vsemi sredstvi na to, da se to zlo kolikor mogoče kmalu odpravi in se izdajo v najkrajšem času nove čitanke. Z ozirom na navedeno naj tudi višji šolski svet podprejenih šol ne sili rabiti knjige iz bivše c. kr. zaloge.

Ker sestava novih beril ni mogoča do končne državne ureditve, se sklone izdajati »Šolski list« v trojni izdaji t. j. za vse tri učne stopnje. (»Učit. tovariš« z dne 10. septembra 1919., št. 37.)

Ista skupščina je tudi imenovala urednike za »Šolski list« in poverila založitev »Učiteljski tiskarni«. Šolski list je pričel resnično izhajati in je služil slovenskim ljudskim šolam do izdajanja novih šolskih knjig.

Učitelji so v obmejnih in narodno mešanih krajih živeli in delali v posebno težkih razmerah. Narodno obrambno delo je bodlo nešteto naših skritih narodnih nasprotnikov v oči. Sprva se, oplašeni, delu niso upali očitno nasprotovati, zato pa so mu tem bolj nasprotovali na skrivaj. Ze kmalu pa so začeli delo ogrožati s tem, da so s pretno izražajoč plašč političnih strank, nastopali proti najbolj delovnim učiteljem. Ze v letu 1920. zahteva zato učiteljska organizacija na delegacijskem zborovanju podporo učiteljevemu delu v obmejnih krajih. Te razmere se do danes niso izpremenile. Nasprotno, sredstva, ki se jih poslužujejo nasprotniki učiteljevega

narodno-obrambnega dela na meji in v narodno mešanih krajih, postajajo vedno rafiniranejša. Učitelj je zaradi svojega narodno obrambnega dela neprestano ogrožen. Zaradi tega se tudi neprestano vsa leta ponavljajo na učiteljskih skupščinah sklepi, naj prosvetna uprava učiteljstvu, zlasti onemu na meji in v narodno mešanih krajih, nudi vso oporo in zaščito.

Delo za obmejne narodno mešane kraje, ki je zahtevalo podrobnega študija in predvsem poznanja posebnih razmer v teh krajih, je teklo časa naraščalo tako, da ga ena sama oseba, strokovni tajnik pri vodstvu slovenske učiteljske organizacije, poleg drugega dela ni mogel več sam opravljati. Zato je bil pri poverjeništvu UJU v Ljubljani leta 1922. ustanovljen stalen osek za obmejno šolstvo, ki je obravnaval tudi vsa vprašanja, zadevajoča manjšinsko šolstvo pri nas. Od tedaj obstoja ta osek stalno pri osrednjem vodstvu slovenske učiteljske organizacije.

Učiteljska organizacija je v svojem stremljenju, dvigniti naše obmejno šolstvo, skušala v dobi zadnjih dvajsetih let doseči, da se izpopolnijo sledeče zahteve:

da se zgradi v obmejnih krajih zadostno število novih šolskih zgradb;

da se omogoči revnim občinam gradnja z državno in banovinsko podporo ter z brezobrestnim posojilom;

da se z državno in banovinsko podporo popravijo in povečajo stara šolska poslopja, ki ne ustrezajo več svojemu namenu;

da se revne šole z javno pomočjo opremijo s potrebnimi učili;

da se ustanove šolske kuhinje za oddaljene in revne učence;

da dobivajo revni učenci šolske potrebščine brezplačno;

da se pri ustanavljanju obrtno-nadaljevalnih šol in tečajev in kmečko-ter gospodinjstvo - nadaljevalnih šol upoštevajo prvenstveno obmejni kraji;

da se v obmejnih krajih zasedejo vsa učiteljska mesta;

da se nastavlja v te kraje le najboljši učitelji;

da preneha premeščanje učiteljstva v obmejne kraje »po službeni potrebi«, ker se tako premeščeni učitelji ne morejo čutili zadovoljne in se zato v teh krajih ne zakoreninijo. — Službovanje v obmejnih krajih je treba smatrati za častno nalogo. Obmejnih krajev ne smemo proglasiti za kazenske postojanke;

da prosvetna uprava ne premešča učiteljev iz obmejnih krajev, ako ti sami za to ne prosijo;

da prosvetna uprava pomaga ustvariti pogoje, da ostanjejo učitelji daljšo dobo v obmejnih krajih. Ker je službovanje v teh krajih združeno z večjimi žrtvami in napor, naj se prizna učiteljstvu posebna nagrada;

da uživa učiteljstvo zaradi svojega šolskega in izvenšolskega dela vsestransko podporo in zaščito vseh oblastev;

da se z državno podporo in iz drugih javnih sredstev ustanove in vzdržujejo šolarske knjižnice;

da prenehajo biti manjšinske šole potujočevalnice naših lastnih otrok in naj se ukinejo povsod, kjer za to ni resničnih pogojev po zakonu;

da izda prosvetna uprava jasna navodila, kateri otroci smejo obiskovati manjšinske šole;

da otroci iz narodno mešanih zakonov, kjer je eden od roditeljev jugoslovanske države narodnosti, ne morejo posesti manjšinske šole oziroma oddelke;

da mora biti vsakemu našemu otroku, četudi je sam v manjšinskem razredu, zajamčen pouk v materinščini;

da se narodnim manjšinam v naši državi priznajo le tiste in tolike pravice, kolikor jih uživajo naše narodne manjšine v materni državi poedinih manjšin pri nas.

Vsa leta je učiteljska organizacija posvečala posebno skrb tudi narodno - obrambnemu delu, ki ga je vršilo učiteljstvo pod okriljem številnih naših narodno - obrambnih društev. Pri tem delu si je steklo učiteljstvo obilice izkušenj in si izgradilo tudi svoje gledanje, ki bi ga morala upoštevati vsaka narodno - obrambna institucija, če naj bo njeno prizadevanje čim uspešnejše. Predvsem pa je prišlo učiteljstvo tudi do spoznanja, da veliko število društev z narodno - obrambni cilji, ki jih je čisto mnogo tudi v najmanjših krajih, uspehov na narodno - obrambnem polju ne pospešuje, ker to delo ne poteka po istih smernicah. To in pa potreba preureditve manjšinskega šolstva na taki osnovi, da bi pri tem ne bili narodno ogroženi mešanih krajih naši lastni otroci, kar se učiteljski organizaciji sami ni posrečilo doseči, je dalo pobudo, da je banovinska učiteljska skupščina v juliju v Ljubljani leta 1932. sprejela sklep, naj organizirajo sreska učiteljska društva v obmejnih in narodno mešanih krajih vsako na svojem teritoriju anketo z vsemi narodno-obrambnimi društvi. Snov anketiranja naj bi bila določitev smernice za enotno delo na vseh narodno-obrambnih vprašanjih. Potrebni material, ki naj bi prišel v razgovor, je v teku leta 1932. zbrala sekcija JUU v Ljubljani. V prvih mesecih leta 1933. so se vršile ankete sreskih in narodno-obrambnih društev po srezih. Po soglasnih sklepih teh anket naj bi se osnoval poseben Narodno-obrambni svet na širši anketi, ki naj bi se vršila v Mariboru in za katero naj bi izvršila učiteljska organizacija vse potrebne predpriprave.

V teku leta 1933. je delo sprva lepo napredovalo. Sestavljena so bila že tudi pravila za Narodno-obrambni svet, do čigar ustanovitve pa kljub vsemu prizadevanju učiteljske organizacije ni prišlo. Širša anketa, ki naj bi se vršila v Mariboru in pri kateri naj bi sodelovali poleg zastopnikov učiteljskih društev tudi zastopniki narodno-obrambnih društev iz poedinih srezov, se ni sestala. Učiteljstvo je že ob pripravah za anketo naložilo na ovire osebnega, političnega in lokalnega značaja. V največji meri pa je oviralo uresničenje te dobre namere to, da so si posamezna narodno-obrambna in nacionalna društva ljubosumno lastila primat pri delu te vrste. Zamisli Narodno - obrambnega

sveta, ki naj bi deloval kot vrhovna instanca vsega narodno-obrambnega in nacionalnega dela, kateremu bi se morali ukloniti vsi interesi in činitelji v javnem življenju, torej nismo mogli uresničiti in ga nimamo niti še danes. To je trpka resnica.

Potrebno je, da danes na pragu prve dvajsetletnice osvobođenja spoznamo svoje napake iz preteklosti in gremo vsi preko drobnih osebnih zadev složno na delo, ker bomo le tako uspešno služili narodu in državi. Učiteljstvo je za tako delo vedno pripravljeno in prepričano, da bo le z vsestransko pomočjo vseh pozitivnih sil uspelo tudi v svojem prizadevanju za dvig in proslah obmejnega šolstva.

## Razstava „Pedagoške centrale“ v okviru kulturne razstave „Maribor 1918.—1938.“

Dnevnik so ob prikazovanju mariborske razstave zelo laskavo ocenili gradivo, ki ga je razstavila mariborska »Pedagoška centrale«. Stopila je prvič pred širšo javnost ter dokumentirala važen delež, ki ga doprinaša k razvoju jugoslovanskega šolstva in vzgojstva.

Diagrami in grafiki — delo tov. Jul. Kontlerja iz Studencev — kažejo na zelo posrečen način razvoj in napredek pedagoškega dela v Mariboru. Ze smoter P. c. je lepo ponazorjen.

Porast obiska pri počitniških tečajih za učiteljstvo kaže zanimive podatke:

L. 1925. je bil 6 dnevni tečaj s 60 obiskovalci, leta 1931. 4 dnevni s 331 obisk. (dr. Pihoda!), leta 1933. je bil 14 dnevni tečaj z 98 obisk., leta 1935. 14 dnevni tečaj s 130 obiskovalci in 1937. leta 6 dnevni tečaj s 110 obiskovalci.

Knjižnica P. c. šteje danes 2162 knjig, leta 1921. pa 123 knjig, število izposojenih knjig raste, v nekaterih letih pa tudi pada. Izposojevalcev v letu 1937. je bilo 139, izposojenih knjig pa 696. Po srezih je na prvem mestu Maribor in okolica, nato Ptuj, Celje, Ljutomer, mnogo pa je, žal, srezov, ki ne beležijo nobenega izposojevalca. Po strokah ima knjižnica največ didaktične vsebine, sledijo psihologija, splošna pedagogika, sociologija, filozofija itd. Važen je tudi oddelk učnih knjig tu- in inozemstva.

Ekскурzije so se vršile v večjem obsegu trikrat na Dunaj (v Glöcklovi dobi) in enkrat na Čekoslovaško. Skupno je bilo pri teh 150 udeležencev. Posamezniki so obiskovali tečaje in kongrese v Parizu (dr. Zgeč in Vranc), v Zenevi (Silih), v Berlinu (Vranc, Rode, Kavčič), v Londonu (Ostere), v Heidelbergu (Haberman), v Helsingöru (Bračičeva in Mlačnikova) in še nekaj drugih. Studijska potovanja so se pri vseh vršila na lastne stroške, kar je vredno posebnega poudarka, saj je n. pr. tov. Vranc za vsa svoja potovanja v inozemstvo porabil znatno vsoto 20.000 din, ne da bi prejel kakšne podpore od koder koli.

Delež Pedagoške centrale na pedagoški publicistiki v Sloveniji je pri »Popotniku« od leta 1919. dalje tak, da so njeni člani napisali 52% člankov na 46,3% straneh, v »Pedago-

škem zborniku« 28,5% člankov na 30,8% straneh, v »Slov. učitelju« 18,5% člankov na 21,5% straneh. Člani »Pedagoške centrale« so napisali v »Popotniku« v vsej dobi 1984 strani, v »Slov. učitelju« pa 612 strani. Zanimivo je, da od leta 1935. dalje pišejo člani »Pedagoške centrale« več v »Slov. učitelju« nego v »Popotniku«.

»Roditeljski list« beleži 5247 naročnikov, od teh jih je na ljudskih šolah 2511, (ljudskih šol je med naročniki 630), na 35 mešanih šolah je 575 naročnikov, na 14 srednjih šolah 517 naročnikov, na 15 strokovnih šolah pa 108 naročnikov.

Revije v P. c.: 24 domačih in 21 tujih. Mladinskih časopisov je 10.

Pedagoški tedni za roditelje kažejo zanimive številke:

1. Leta 1925. »Reforma naše šole«, 800 udeležencev.

2. Leta 1926. »Duševna rast otroka«, 1200 udeležencev.

3. Leta 1932. »Domača vzgoja otrok in samovzgoja staršev«, 1000 udeležencev.

4. Leta 1934. »Aktualna vprašanja domače vzgoje«, 1000 udeležencev.

5. Leta 1935. »Težkoče domače vzgoje«, 1000 udeležencev.

6. Leta 1937. »Problemi srednje šole«, 1100 udeležencev.

7. Leta 1938. »Problemi mestnega in predmestnega otroka«, 600 udeležencev.

Knjige, ki so jih napisali člani Pedagoške centrale so razstavljene v celoti. Največ knjig beleži dr. Jeraj (11), prof. Fink (10), Flere (10), Silih (4), Vranc (4), Čiček (2), Roš (2), Senkovič (2), Stupanova (2), Lavrenčič (2), Žerjav (1), Hočevár (1), Družović (1), Jurancič (1), Dobršček (1), Hudales (1), Petelinova (1).

Slike vseh 4 predsednikov (G. Silih, M. Senkovič, dr. Zgeč, A. Ostere) skupno s podpredsedniki dr. Poljancem, Rodetom, Pučelikom in častnim članom P. Fleretom krasijo poleg slik s študijskih ekskurzij in tečajev pročelje te prve razstave mariborske »Pedagoške centrale«, pri kateri nosijo največji delež na uspehu od vsega početka slovenski učitelji.

Vivat, crescat, floreat!

-r-

## Splošne vesti

GLAVNA SKUPŠČINA JUU V ZAGREBU  
20., 21. in 22. avgusta 1938.

Navodila: Vsak udeleženec mora imeti člansko legitimacijo opremljeno z znakom za l. 1937./38. Brez te ne bo imel nihče dostopa na skupščino.

Prijave za stanovanje naj pošljejo udeleženci sekciji JUU v Ljubljani. V prijavi naj navedejo kje želijo stanovati (hotel — internat — privatno). Skupščina bo pričela zasedati 20. avg. popoldne. Spodaj priobčujemo vzorec pooblastila, ki ga morajo imeti predsedniki sr. dr. in delegati.

Sresko društvo — — — — —

Pooblastilo

za — — — — —, člana gornjega sreskega društva JUU, ki ima — — — — — reci: — — — članov JUU, da zastopa sresko društvo na glavni skupščini v Zagrebu 1938. I.

V — — — — — dne — — — — —

Predsednik: — — — — — Tajnik: — — — — —

Brez pooblastila ne bo mogel biti verificiran noben predsednik in delegat.

Za člane upravnega in nadzornega odbora sekcije ter člane glavnega odbora sekcije bo izdala pooblastilo sekcija.

Vzemite s seboj tudi uradniške legitimacije.

— Zahvale za pozdravne brzojavke z banovinske skupščine. Predsednik sekcije tov. Kumelj je prejel od šefa kabineta ministrstva prosvete zahvalo za udanostne brzojavke Nj. Vel. kralju Petru II. in Nj. Vis. knezu namestniku Pavlu, prav tako od ministrskega predsednika in prosvetnega ministra zahvali za pozdravni brzojavki. Tudi izvršni odbor JUU se zahvaljuje za brzojavko. V vseh pisnih je izražena tudi zahvala članstvu za pozdrave.

— Pedagoški tečaj za učitelje se bo vršil od 22. do 27. t. m. v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani, Miklošičeva cesta. Pričetek tečaja je v ponedeljek, 22. t. m., ob 9. uri popoldne. V tečaj so sprejeti vsi prijavljeni. Vsak udeleženec se mora prijaviti pred vodom v dvorano, da dobi izkaznico in plača vpisnino 20 din. Pedagoško društvo je zaprosilo prosvetni oddelek kr. banske uprave, da

dovolji udeležencem tečaja bivanje v Ljubljani do vstetega 27. avgusta t. l., ker bi sicer morali biti že 25. na svojem službenem kraju.

Odbor.

— V višjo pedagoško šolo v Zagrebu — osek za nadzornike bo sprejetih 20 učiteljev(ice). Za sprejem lahko prosijo učitelji(ice), ki niso nad 35 let stari in so položili diplomski (zrelostni) in praktični učiteljski izpit z odličnim ali prav dobrim uspehom ter so najmanj 10 let poučevali na ljudski ali mešanski šoli. — Prošnje je vložiti do 31. avgusta na: Rektorat Višje pedagoške šole v Zagrebu, Meduličeva ul. 33. — Priloge: Spričevalo o diplomskem in praktičnem učiteljskem izpitu, potrdilo o službenih letih in ocena za vsa leta, krstni list, zdravniško spričevalo, obveza, da bo ostal v državni prosvetni službi najmanj trikrat toliko let, kolikor bo na Višji pedagoški šoli. — Sprejeti kandidati bodo obveščeni o sprejemu službenim potom.

— Zadruga »Dom učitelje« vabi in poziva svoje članice, da se v častnem številu udeležijo velikega narodnega tabora, ki se vrši v Mariboru 14. avgusta t. l. v proslavo 20 letnice naše države. Po možnosti naj nastopijo v svečanem sprevodu v narodnih nošah. — Prijavijo naj se Ženskemu društvu v Mariboru, ki event. preskrbi tudi hrano in stanovanje. — Odbor.

— Učiteljski dom v Ljubljani obvešča vse tovariše in tovarišice, da je znižal cene nočnim zemljevidom: Kamniške planine — Gorenjska ravnina — Ljubljansko polje na 2 din in Josip Ribičič: Igrice I. zvezek na 5 din za vezan izvod ter 3 din za broširan izvod. — Z znižanjem cen zemljevidov je omogočeno, da si iste nabavijo vse šole za svoje učence. Tovariši, tovarišice — posezajte po teh prirodnih zemljevidih, ki jih dobite v Učiteljskem domu v Ljubljani ali pa v Učiteljski knjižarni, odnosno v Jugoslovanski knjižarni v Ljubljani.

— JUU — SRESKO DRUŠTVO LEN-DAVA naproša vse člane, ki bodo v teku počitnic premeščeni, da se pravočasno odjavijo pri tajništvu in da tudi poravnava članarino, ako so v zaostanku. Naproša se tudi tovariše, ki so sprejeli statistike po odtujeni zemlji, da iste izpolnijo in nemudoma odpošljejo društvenemu tajniku. — Odbor.